

ANTROJI DALIS

MOKSLAS, MENAS, LITERATŪRA

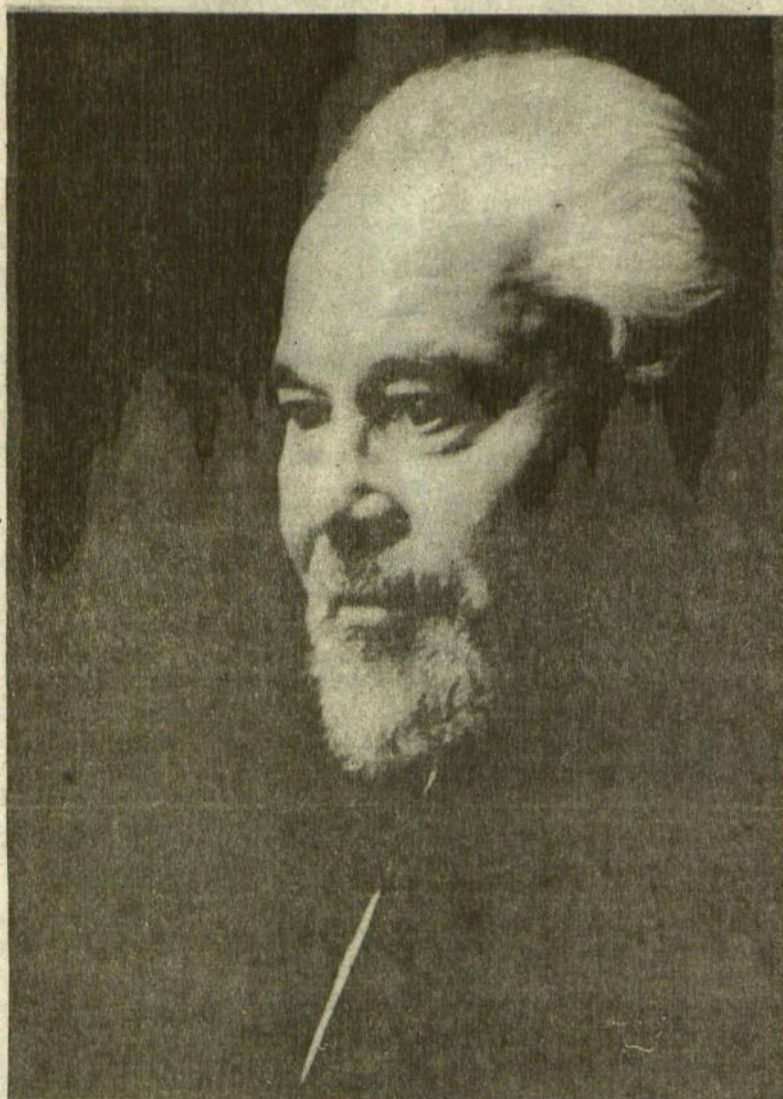
D R A U G A S

Saturday supplement

1997 m. vasario mėn. 8 d. / February 8, 1997

Nr. 28(6)

KERTINĖ PARAŠTĖ

Kazio Bradūno 80-ajam gimtadieniui

Didysis Europos poetas, simtmečio pradžioje vokiškai rašęs Rainer Maria Rilke yra spėliojęs: ar mes nebūsime buvę leisti šioj žemėj gyventi grynai tam, kad galėtume sakyti, kad galėtume tarti žodžius, tokius kaip žemė, žolė, medis, šulinys, ašotis. Jis žemė, o tai reiškia visą žmogiškos egzistencijos erdvę, pavadino tiesiog to, kas įmanoma pasakyti, namais.

Kodėl jis taip manė, siejasi su visa jo paties, o taip pat ir literatūros mokslo mūsų laikais išvystyta poetika, kurios, aišku, dabar čia neliesime. Bet galvojant apie savo pačių gyvenamo laiko numylėtą mūsų poetą Kazį Bradūną, kuriam ateinantį antradienį, vasario 11 dieną, sueis aštuoniasdešimt metų, iš Rilkės norėtusi pasitelkti tą jo poezijos pagrindinę mintį ir motyvą: gyvename tam, kad galėtumėm tarti žodžius ir tokiu būdu išgelbėti visą kūriniją iš laikinumo, išvaduoti ją iš jai neatlyžtamai nulemtos sunykimo.

O žodžius mums reikia tarti todėl, kad iš viso galėtumėm

gyventi. Jeigu sustojam ir pagalvojame, gana aiškiai suvokiame, jog gyvename nieku kitur kaip tikrais žodžiais. Visai skirtingas, bet taip pat didelis, Rilkes maždaug bendraamžis poetas, airis William Butler Yeats vieną ankstyvųjų savo eilėraščių pradeda eilutėmis: *Sing, for this is also sooth, / Words alone are certain good...* Jis, atrodytu, irgi tikėjo, kad kai jau nieko nėra ir nieku negalima laikytis, nieku negalima pasikliauti, nieko tikėtis ar dar tebesiekti, ar net mylėti — dar mums yra žodžiai. Šitokius žodžius pripildyti, persunkti prasme, sklidinai, kad ji lietušiai per kraštus daug metų, net išstius simtmečius, reikia dar kitų: tokių kaip duona, druska, žemės pluta, pėdos, arimai, namų sienkštis, sidabrinės kamanos, morenų ugnys, maras, Vilniaus vieškelis, užėiga, persąuta

milinė...

Ir jeigu visa mūsų civilizacija, atrodo, yra nuolat pavojuje prarasti tikėjimą žodžiais, kas taip ryškų dabartiniu laiku (pvz., humanitariniai mokslai atsidūrę krizėje, neapsisprendžiant, ar žodžiai ką nors reiškia, kiek reiškia ir ar esame jiems kaip nors ipareigoti), tai vis tiek nepaneigiamas, kad ta pati civilizacija tiktai žodžiais laikosi. Mes, lietuviai, tikrai galėtume paliudyti, kad ne kas kita, o žodžiai palaikė mūsų tautinę gyvastį tuos penkiasdešimt tamsos ir siaubo metų — kai buvome praradę valstybę, visus jo simbolius, savo teises pasaulyje, kai mūsų žemė iš mūsų buvo išplėsta, įjungta į kažkokią klaidingą politinę sistemą (kuriai dar priverstinai reikėjo liaupsinti — irgi žodžiais) ir niokojama, mūsų žmonės žudomi, engiami, žeminami — mes laikėmės žodžiais, kuriuos gaivino ir nuolat naujai suskambėti leido mūsų poetai.

Iš šitų žodžių daugeliui iš mūsų patys svarbiausieji bus buvę iš Kazio Bradūno girdėtieji: nuo Vilniaus varpų, nuo Svetimos duonos, nuo Apeigų, Alkanos kelionės iki Donelaičio kapo, Pokalbių su karalium, Užėigos prie Vilniaus vieškelio, Priešų iki Kraujo rasos sausio tryliktojo ir jau pastarųjų metų tų ramių, mąslių pasivaikščiojimų po Vilniaus senamiestį, tylių prisilietimų prie šventos kiekvieno asmens, mūsų tautos, visos žmogiškos egzistencijos tikrovės — granito grindinio, senos baltiškos plytos, medžio šaknų Antakalnio girioje...

Ir gal kas svarbiausia, Kazio Bradūno poezija mus atveda į ten, kur ir mes visais savo gyvenimo keliais ir klystkeliais tariamės einantys — į namus. Kai poetas viename savo vėliausiųjų eilėraščių taria: *Žodis, / Tavo vieningieji namai, be abejo, visų pirma jis kalba sau pačiam* — žinodamas ir išsakydamas savo paties gyvenimo kreivę, pašaukimą ir tikslą — poeziją kaip namus, kur tas gyvenimas išsitenka, išsipildo ir nurimsta. Bet — ir poetas mums šito tikrai nepagailės — jo poetinis žodis ir mums, jo klausantiems, jį skaitantiems, jam leidusiems įsilieti į mūsų menkesnius ir pilkesnius (nors galbūt panašiai istorijos bei įvairiausių aplinkybių draskytus ir varginamus) gyvenimus, yra sukūręs namus — kur ir mes galime įžengti, prisiglausti, susišildyti... ir nurimti. Ir prie savo tautos ištakų ir jos dygių kelių, ir jos ateities spindesio, ir galutinai — prie Dievo, ar kaip bevadinsime versmę, iš kurios viskas išteka, klaidžioja, siekia, kuria ir į ją sugrįžta. Daugiau turbūt šioje žemėje negalima tikėtis nei prašyti. Kokia didelė dovana, kokio laimė, kad Kazys Bradūnas tų namų duris savo žodžių laiko mums atvėręs. Ačiū jam.

(a. ll.)

Šiame numeryje:

Sveikiname poetą Kazį Bradūną 80 metų sukakties proga • Jurgio Jankaus laiškas apie Tauros Zarankaitės-Underienės tapybą • Prisimenant Jurgio Jankaus sukaktuvių šventę Detroit'e • Trijų karalių dovana Onei Baliukonytei • Onės Baliukonytės eilėraščiai • Sintautų monografija

Kazys Bradūnas

SAPNAS APIE ŠIAURĘ

Vėsių, begalinėje šiaurėj
Tėviškės sodai šlama
Man kas naktį sapnuos.
Vėsių, begalinėje šiaurėj
Žvaigždės virš protėvių namo
Klausosi žemės dainos.

Vėsių, begalinėje šiaurėj
Ant Nemuno kranto molėto
Miega šventi ažuolai...
Kaip gera... Tartum gulėtų
Aukšto piliakalnio kalne
Ir mano menki pelenai...

Vėsių, begalinėje šiaurėj.
Furthof, Vokietija, 1945

ŠVENTOJI VERSMĖ

Prie grublėto ažuolo rymoja
Girių Dievas veidu mediniu,
Samanotos Girių Dievo kojos
Plaujamos šventųjų vandenu,

O šaltini miško stebuklingas,
Į tave rankas pavargusias tiesiu.
Ir jėga pavasario audringa
Plaukia nesuvaldoma tamsiu

Labirintu atgaivinto kraujo,
Plaukia liūtim, karšta, laukine...
O, jaučiu — tai žemė atnašauja
Girių Dievo garbei ir mane.
Muenchen, Vokietija, 1946

APEIGOS TAUTOS ŠVENTĖJE

Kai Istorija, ižiebus melsvą ugnį,
Šlaksto žemę žuvusių krauju
Ir per amžių juodąją bedugnę
Mostelia su želmeniu nauju,

Aš klaupiuos į pašvęstąjį smėlį
Su didžiu stebuklo laukimu
Ir kiekvieną kritusio šešėlį
Kaip kautynių vėliavą imu.

O tautos dvasia sparnus ištisia,
Lyg ošimą tolimų dainų,
Ir, giedodama herojišką giesmę,
Kyla iš liepsnos ir pelenų.

Muenchen, Vokietija, 1947

PARTIZANŲ BALADĖ

Tik suplojo rankomis tėvas,
Ir atbėgo gražūs žirgai.
— Ko neadat žalios žolės,
Ko negeriat marių vandenio?

Ir stovi žirgai,
Nė galvų nepakelia.
— Kaip mumis esti žalia žolė,
Kaip mumis gerti marių vandenai —
Nuo ažuolo eina kraujo laštakis
Į miško gilumą.

Tik suplojo rankomis motina,
Ir atplaukė baltos gulbės,
— Ko nelesat aukso grūdų,
Ko negeriat sidabro vandens?

Ir plūko gulbės,
Galvų nepakeldamos.
— Kaip mumis lesti aukso grūdai,
Kaip mumis gerti sidabro vanduo —
Per ežerą eina kraujo laštakis
Į miško gilumą.

Ir pravirko sesuo balsu
Ir išėjo brolių ieškoti
Kruvinu laštakiu
Į miško gilumą.

SAULĖS APEIGA

Tu įnešei man saulelę
Pro durų aprūkusių staktą —
Dabar vos atminti galiu,
Kai pabeldei akmenėliu
Mano lopšin —
O aplinkui kaip sapnas, kurio netekai,
Jau budo Romintos miškai.

Padėjai tada man saulelę,
Lyg perkeistą duoną ant stalo —
Ir drobė išbalė.
Paskui prasidėjo ilga
Gyvenimo apeiga,
Kurioje, kaip kodylo grūdai,
Kvepėjo Romintos žiedai.

Kur tu dabar, saulele,
Užpūsta, išnešta, užkasta?
Ar paliesiu ten žemę kakta
Klausdamas, ar galiu
Pasibelsti akmenėliu
Tavo karstan
Tenai, kur vėlai vakare
Šlama Romintos giria.

KRAUJU KRIKŠTYTI

Mano genties
Pirmajam pilkapy guli
Visi jauni
Visi gražūs,
Su rūtom prie kepurų,
Susijędave su mirtimi.

Kas juos paguldė?
Kam juos užklojo
Ten,
Kur sauso šaltinio dugne
Plyšta žemės širdis...

Imk ir laikyk
Balto kaulo žvakidę —
Nekvėpuok... Neužpūski
Mėlyno lino liepsnos...

Dabar
Mano tautos
Paskutiniam pilkapy brinksta
Legendos grūdas,
Sėkla dainos,
Ir krauju krikštyti
Tampa vėl gyvybe.

KRAUJO RASA

Kraujo rasa žiemos vidury
Ne ant žolės — ant miesto,
Kas nušluostys kraują nuo grindinio —
Nuo šventojo Vilniaus veido?

Geležinis Vilkas jį laižo,
Kraują sugeria Vilniaus verbos —
Po žeme, bokštuos, danguj
Gaudžia Velykų varpai.

Chicago, 1991 —

MALDININKAS

Čiagi stovėjo —
Buvo žmogus,
Atėjęs į Vilnių
Kaip maldininkas
Ir atgailautojas,
Ir kaip sukilėlis
Visai neseniai
Ir prieš šimtus metų.

Laiko žarijose
Gruzda jo pėdos.

Kaip man dabar
Nusiauti basam
Ir atsiklaupiti
Ant šventojo
Granito grindinio
Kraujo žarijų.

Vilnius, 1992 —

BALTISKOJI PLYTA

Anapus laiko pasislėpsiu —
Už saulės, už nakties tamsos,
Kur prie šventų, gyvų griuvėsių
Takas vingiuodamas sustos,

Ir seną, baltiskąją plytą
Paliesiu gydančiu pirštu —
Būk tu, į kraują pamirkyta,
Istorijos sakramentu.

Vilnius, 1992 —

GIRIŲ TRAUKA

Aš išeinu. Ir grįšiu vakare.
Man reik pabūti ant šventos kalvos,
Kur tolyje Antakalnio giria,
Kur medžių šaknys tartum Lietuvos

Pritvinę kraujo venos.
Ten tolyje Antakalnio giria...
Ne dėl poezijos ir ne dėl meno
Aš išėjau ir grįšiu vakare.

Vilnius, 1992 —

VIENINTELIAI NAMAI

Pasaulyje tapai klajūnu,
Ir tėviškė ne tau, ne ta.
Kur tu dabar nuvesi sūnų
Paliesi žemę. Ji šventa.

Gerieji žmonės dar tau rodys:
Tu čia, tu ten, tu aplamai,
O pasiliko tiktai Žodis,
Tavo vieninteliai namai.

Vilnius, 1992 —

Laiškai iš Michigan

Žvilgsnis į Tauros miniatiūras

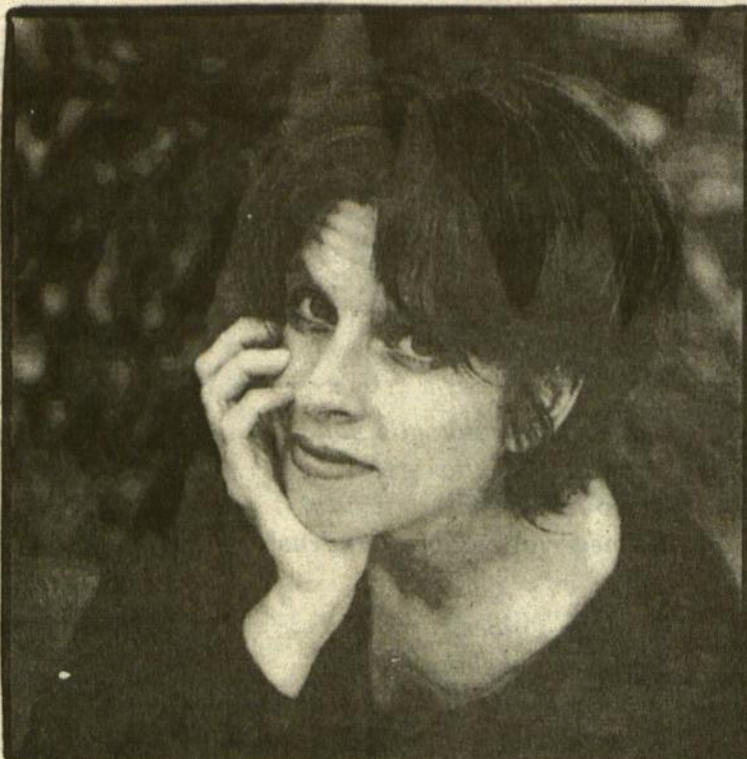
Miela Aušra,

Prieš keletą dienų patekau į Tauros Zarankaitės-Underienės tapybos darbų parodą. Ji vyksta galiuką į vakarus nuo Detroit'o esančiame Ann Arbor mieste, Berman galerijoje. Patekau į atidarymą. Bet, Aušra, juk ir pati gerai žinai, kaip būna parodų atidarymuose: prie kiekvieno paveikslą po krūvą galvų, per kurias paveikslą ne nematyti, ypač jeigu parodos patalpos nelabai erdvios. O Berman galerija tikrai nedidukė, tai tampa lengviau paklausti, ką kas šneka negu pamatyti apie ką šnekama. Čia išgirsi apie tai, ką kuris kuriame paveiksle mato bei kaip mato, net ir tai, ko paveiksle nėra, bet būtina turėtų būti. Kiti nieko nesneka. Tyliai vaikšto nuo vieno paveikslą prie kito. Pagalvoju, kad jie tyliai šnekasi su tokiais pat tyliu paveikslu, o gal paveikslą tylumas paskatina pasižvelgti net ir su pačiu savim. Kiti būreliai svarsto, ne kas ant sienų, bet kas pačiame pasaulyje, ir aišku, kad pasaulio įvykiai daugiau sveria — jie nuolat kinta, rytoj bus visai kitokie, o paveiksai, jau syki pabaigti, visada bus tokie pat. Kai viskas čia pat susitelkia, į paveikslą geriau įsižiūrėti beveik neįmanoma, ypač į Tauros, matuojamus ne pėdomis, net ne sprindžiais, bet tik gniaužtais ir pirštais. (Buvo laikai, kai taip matuodavo. Ir aš taip tada matuodavau, nors mano gniaužtas buvo bent du kartus mažesnis už tėvo.) Beje, dar matuodavo ir delnais, o kai daugumą Tauros paveikslų galima geru delnu uždenkti, tai juos palieku kitų akimis, o aš atveriu ausis paklausti, ką sako kiti.

Iš lengva sugaudžiau, kad daugumai labai prie širdies septynių colių kvadratėlis, vardu „Auka“. Jame dvi lieknos žmogystės, į viena kitą atsisgręžusios, kelia aukos taures, jų tarpe iš mėlynų vandenių per vingrų horizontą į aukštybes kyla šviesus spinduliuojantis kalnas. Viskas, ir kalnas, ir aukojos, ir net horizontas iš centro pastumti į dešinę, kad liktų vietos iš už žalsvo rutulio krašto žvelgiančiam, labiau jaučiamam, negu į akis krintančiam, žalsva kepure, mėnanti karališką vainiką, apsivainikavusiam padarui, kuriam toji auka atrodo tikrai nemaloni. Net nugirdau vieną lankytoją, ta miniatiūra susižavėjusi, sakant: „Jeigu būtų didesnis, tikrai paimečiau“.

Ta nugirsta pastabėlė mane iš karto numetė į gerai žinomą, bet vargu ar išaiškinamą, žmogaus savybę. Žmogų kažin kodėl traukia dideli daiktai: kvapą gniaužianti kalnų didybė, akimis neaprepiamos vandenių bei dykumų platybės, padangių aukštybės, į tas aukštybes besistiebiančios bažnyčios ir jas jau kur kas pralenkianti naujų laikų dangoraižiai. Jis aikčioja žiūrėdamas į didžiulius imantriai suderintus gėlynus, bet retai testabėli prie vienišos gėlės, kurioje ne retai sukaupta ne mažiau grožio negu sniegu pasidabinusiose kalnynuose. Spėju, kad jausdamas savo dvasios neribotumą taip mėgina gelbėti savo inertiško kūno galių menkumą.

Bet parodose kartais atsitinka kitaip. Prieš daugokai metų Toronte užkliuvau į Vytauto Igno parodą, kurioje šalia savo puikių grafikos darbų bene pirmą kartą rodė didelius liaudiškos tapybos paveikslus. Tada nugirdau tokią šneką: „Tuos du tikrai reikėtų paimiti, bet kad baisiai dideli, kur juos dėtumėm. Nė į vieną kambarį netilps“. Taigi ne tik kūnas, bet ir jam priderinta aplinka

Taura

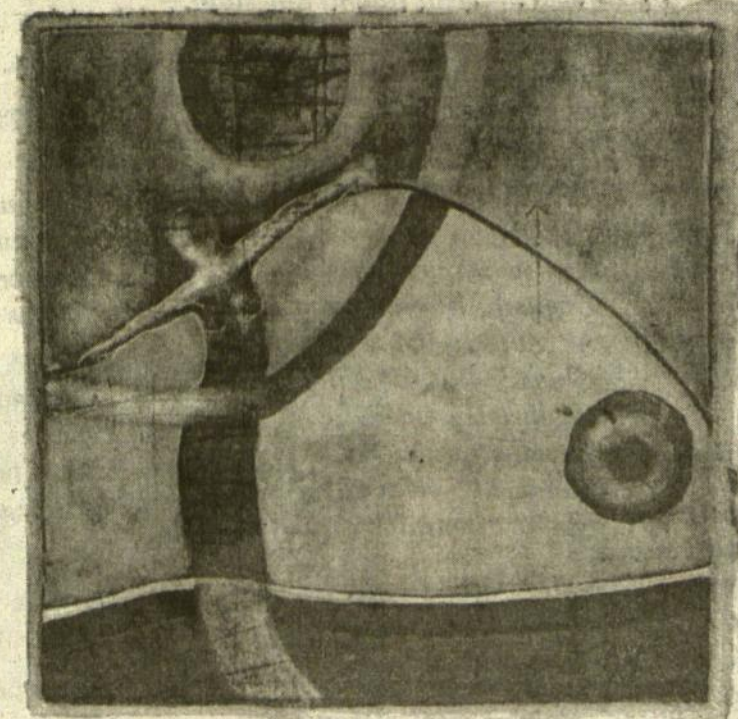
Gintaro Zarankos nuotrauka

neleidžia dvasiai savais keliais lėkti. O gaila.

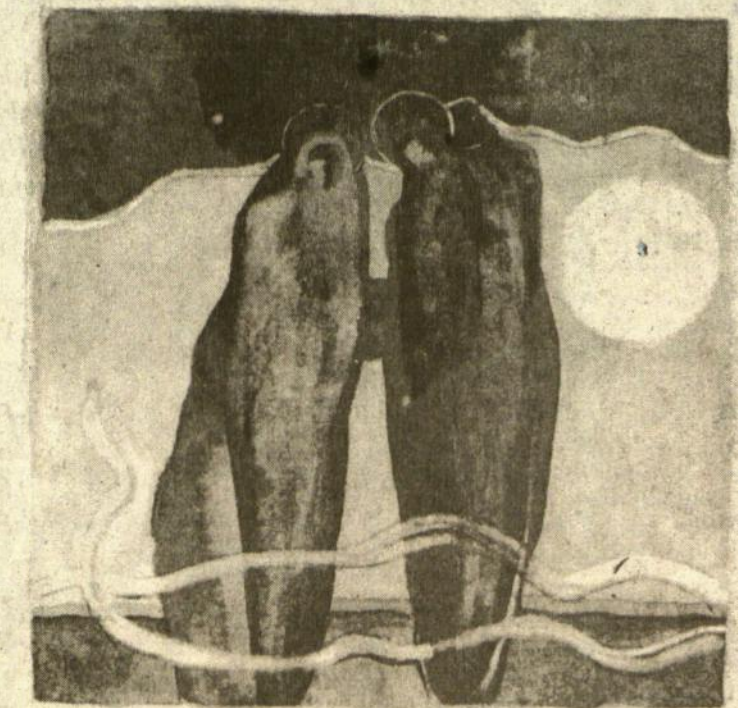
Atleisk, Aušra, kad nukrypau į šalį. Bet nukrypau ne taip sau, bet, gal ir nevykusiai, norėdamas pabrėžti žmogaus traukimą į didumą. Juk ir tokia Georgia O'Keeffe irgi mėgino į dideles drobes sudėti žavų horizonto spindėjimą, Church savo talentą dėjo į kvapą imančius didžiulius gamtovaizdžius, o Taurą radau susitelkusią dideles temas su spausiti į delnų uždengiamus paveikslus, į miniatiūras, kurias jos tėvas Pranas Zaranka vadina pašto ženklukais.

Parodoje pro kitų galvas žvalgydamasis pagalvoju, kad ji yra minties tapytoja, atseit pirkti

ma susikuria pati, o gal išmasto kokio filosofo teiginį ir tada savo mintį išsako paveikslu, bet kai vėliau pašnekinau ją pačią, pasirodė, kad klydau. Ji greičiau jausmo, nei proto tapytoja; greičiau poetė, ne filosofė. Pradedama dažniausiai jokios apibrėžtos minties ji neturi. Tik nerimą. Tik traukimą tapyti. Pati mintis išsikristalizuoja, iš kažin kur ateina tik bežaidžiant spalvomis, lyg spalvos ir jų deriniai ją pasamoneje glūdėjusią sugebėtų iškviesti. Tada jau gimsta ir konkrečios, iškviestą mintį išsakančios formos. Seniau toji spalvų ir jų derinių iškviesta mintis taip ir likdavo abstrakčiuose spalvų susigrupavimuose,

Taura

„Ariadnė“, 1996
Akvarėlė, 7" x 7"

Taura

„Alfa“, 1996
Akvarėlė, 7" x 7"

bet šiuo metu ji vis ir vis dažniau išsirutulioja į žmonių pavidalus. Toks Tauros prisipažinimas ir mano galvojimas, net ir matymas, daug kur pakito. Pradžioje minėta daugeliui patikusi „Auka“ man nuslinko tarp Vydūno žmonių slėpinių ir Biliūno Laimės žiburio. Ir vienur, ir kitur reikėjo aukos.

Dailutis „Alfa“ nusklandė net ligi pirmųjų tėvų — skinti ar neskinti, ragauti ar neragauti, kai šmaikšti pagunda apie kojas draikosi, o Viešpaties blanki mėnuliška šviesa tik kažin kur iš žalsvų tolumų žvelgia. „Balance“ iš amžių glūdumos iškyla viskam, ypač visko tariamam valdovui žmogui, pusiausvyros būtinybė. Jis iškeltas aukštybėn, bet ir pasvertas toje aukštumoje ant tobulos smailumos. Užtekų mažo kluptelėjimo, menkiausio susvirduliavimo, ir visa trapi didybė nusmuks, nugarmės į galo neturinčią tamsumą. Vis tiek, į kurią pusę pasvirs, galas bus vienodas. Ar negalima į tą mažą paveikslėlį sutalpinti ir visos žmonijos istoriją ir savo pačių kasdienybę. Beveik šalimai kabas „Bend“ tą sprendimą sušvelnina, lyg ir teigdamas, kad šalia kritiško pusiausvyros momento yra dar ir skrydis, Nors ir jam yra riba, neleidžiantį kilti į aukštybes, bet ir staigaus kritimo, bent tuo tarpu nematyti. Tik nežinia kur vedas gana jaukus spalvingas nuolinkis. Kas gali žinoti, kas skrydžio laukia to nuolinkio gale.

„Bond“ ir „Impasse“ lyg ir praveria ar tik bando praveri dar kitą žmogiško pasaulio kamputį, kai patys savęs nesuvokdami mėginame rasti ryšį su dar labiau nesuvokiamu kitu. Atsidūrę ryšio stokos akligatvyje, pasijuntame nevertai sukrešti. O „Plea“ jau nei maldavimas, nei atsiprašėjimas nebepajėgia sumegztį ryšio. Grakštus, bet tvirtas mostas sakyte sako: „Eik sau nuo mano vargšės galvos!“

„Annache“ jau daug atviresnis, jis visiškai išplaukia iš miglotų visokių žmogaus būsenų. Jis aiškiai ir garsiai išsako netekimo skausmą, užtat jau labai artimas Pietai. Tik Pietoje Dievo motinos skausmas yra skausmas galutinio netekimo, toks, kuriame nebėra jokios vilties. Tai skausmo veriantis galutinis susitaikymas su tuo, kas atsitiko, o „Annache“ moteris neša savo mylimąjį su viltimi, kad kas nors gal jai dar padės. Vilties vedama ji nebe-eina, bet plėtojanti taku lyg plauktų plaukia. Ją neša nebe kojos, bet viltis.

Negaliu nepaminti ir grakščiosios „Ariadnos“, gracingai besitvarkančios su palaidu siūlu. Ar ji iš tikrųjų Tezėjui čia pabėgimo kelią žymi, ar kokią mūsų dienų žmogišką bėdą matuoja, sunku atspėti. Neramioje mėlynėje paklydęs taikinio skritulys lyg ir sakytų, kad šį kartą „Ariadna“ turi galvoje ką kitą, sunkiai atspėjama, nes veidą nuo taikinio nusukusi kitur. Gal tai ženklas, kad mums iš savo labirintų kelią reikia rasti patiems. Kad „Ariadnos“ šiais laikais nesimėto.

Aš nežinau. Neatėjo į galvą paklausti Tauros, su kokia mintimi ji tą miniatiūrą kūrė. Nesvarstčiau su ja nė kitų paveikslų. Ir tą laišką, miela Aušra, rašau sėdėdamas labai toli ir nuo parodos, ir nuo tos parodos autorės. Rašau tuos paveikslus svarstydamas tokius, kokie ligi čia atkeliavo mano atminty. Ir keista, mano atminty jie nebe miniatiūros, matuojami nebe gniaužtais ir pirštais, bet neberėminami jokiais rėmais. Kaip tik šiuo metu „Annache“ ateina iš toli anapus sienos ir pripildo visą akių erdvę. Nepagalvok, Aušra, kad haliucinuoju. Ne, aš visiškai blaivus, tik atsimenu. Ir atsimenu, kaip paprastas žiūrovas, ne kaip koks visų dailės plonybių ir išmonių žinovas. Tokie gal atsimintų visiškai kitaip, o didžiūnai gal net ir visiškai neatsimintų, bet ar paprasti žmoneliai nebe-

turėtų teisės pasakyti, ką jie mato? Šį kartą paroda sužadino tokias mintis, kitas pasidairymas gal sukeltų visiškai kitokias. Ką aš vargo žmogus galiu žinoti?

Nežinau, ką gali pasakyti apie jos tapyimo būdą žmonės, kurie viską žino apie dažymo techniką, bet man jis prie širdies. Žinau, kad universitete ji mokėsi vandeninių dažų tapybos, bet vargu ar ji beseka tuo, ką tada buvo išmokusi. Atrodo, kad ji bus nuėjusi visiškai savo keliu. Tų mokslų nėjusiai akiai neretai net sunku pasakyti, kokiais dažais jos paveiksai yra tapyti. Ji dažo, dalį, ką uždažiusi, nuima, vėl dažo, vėl nuima ir dirba tol, kol ir mažiausiam paveikslą plotely spalvų ir formų santykis visiškai patenkina jos akį, o kartais gal ir net tik tol, kol popierius tokį „kankinimą“ iškentia. Užtai jos paveiksluose nėra lygių, nuobodžių plokštumų. Visos paveikslą vietos pilnos jaukaus mirguliavimo, bet dvelkiančio tokia ramybe, kad iš pradžių net nesijauti žiūris į nežinia, kiek spalvų, labai išlygintą derinį. O už to išdailinto derinio dar randi ir plazdantį mintį; jos paveiksai tampa net ilgam atmintini. Ir turbūt ne man vienam.

Sakosi, kad jai ypač artimi yra Klee, Redon, Čiurlionis. Labai ją veikianti ir muzika. Sako: „Net dažnai jaučiu, kai muzika įsilieja į tapyimo vyksmą ir jos nuotaka atskamba paveiksluose“.

Seniau daug pastangų dėdavo pačiam paveikslą tapymui, dabar didžiausią dėmesį skiria sielos atsivėrimui paveiksle. Tokia dvasinė būseną esanti paveldėta iš motutės, kurios gyvenime tilpo ir kasdieniniai rūpesčiai, ir malda, net ir rožės. Jai viskas nuostabiai pynėsi į pilnutinį, į aukštumas kylantį, buvimą. Iš motutės išmokusi, kad mes ne taip sau atsitiktinai gamtos dėsnių krūvon sumesti medžiaginiai padarai, bet kad turime ir sielas. Ir dar daugiau, kad tos sielos nėra kur nors šalia mūsų, bet kad jos esame mes patys, todėl ir neužtenka vien rūpintis, ką valgysim, kur būsim, kuo apsidengsim. Taura ypatingai dėkinga motuotei, kad per ją ir ji išmoko nepasitenkinti vien kasdieniškomis būtinybėmis. Ji tiki, kad tai atsispindi ir jos paveiksluose, nes ji sąmoningai siekia ne vien formų ir linijų santykio, bet siekia minčių, jausmų ir nuotaikų plazdėjimo. O toliau ją vis labiau ir labiau traukia pats žmogus. Taip dirbdama ji vis labiau pajunta, kur yra jos tikroji vieta. Kaip pati sako: „Dirbdama studijoje surandavieta, kur jaučiuosi priklausanti, kur randu ramybę ir labiausiai — randu save“. Ką, miela Aušra, begalima būtų daugiau pridėti.

Jurgis Jankus

Jurgio Jankaus suakutuvų šventėje: (iš kairės) rašytojas Paulius Jurkus, dailininkė Dangulė Jurgutienė, suakutuvininkas Jurgis Jankus ir Asta Jurgutytė.

Jurgiui Jankui giedama „Ilgiausių metų“ jo suakutuvų šventėje Detroit'o Dievo Apvaizdos Kultūros centre.

Jurgio Jankaus šventė
Detroit'e prisimenant

PAULIUS JURKUS

Susitikti Jurgi Jankų jau yra didis džiaugsmas, nes prieš tave prasivers knygų knygos, praeitis ir dabartis bus pilna šilumos. Tą patyriau, aplankęs šį žymų rašytoją, kai Detroit'o lietuviai išpuodingai paminėjo jo 90 metų sukaktį. Tiesa, ta sukaktis buvo pernai metų liepos 27 dieną, kada siautė šiltoji vasara. Taip Detroit'e ji buvo paminėta rugsėjo 8 dieną.

Iniciatyvos ėmėsi grupelė judriųjų žmonių ir Lietuvos Bendruomenės Detroit'o apylinkė. Pradžioje 10:30 v.r. Dievo Apvaizdos bažnyčioje buvo pamaldos. Mišias aukėjo buvęs parapijos klebonas kun. Viktoras Krisčiūnevičius ir dabartinis klebonas kun. Valdas Valdemaras, kuris mišių pradžioje suakutuvininką palaimino.

Drauge tą dieną buvo ir „Žiburio“ lituanistinės mokyklos mokslo metų pradžia. Mišiose dalyvavo mokiniai, jų kokia 40 mergaičių buvo pasipuošusios tautiniais drabužiais. Aukos atnešė Jurgis Jankus, jo sūnus

Almis ir vaikaitė Laila; mokiniai atnešė vadovėlių ir gėlių vainiką, kurį padėjo prie altoriaus. Skaitymus atliko vaikaitis Paulius Jankus, mišiom patarnavo trys provaikaitiai, giedotoja Asta Jurgutytė, vargonavo Rūta Giedraitienė.

Dievo Apvaizdos bažnyčia yra dar nauja. Jos architektas — dr. Alfredas Kulpa-Kulpavičius, išpuošta dailininko V. K. Jonyno vitražais, dailininko Jurgio Daugvilos medžio reljefiniais drožiniais. Bažnyčia moderni ir jauki.

Po pamaldų tuoj koridoriumi perėjo visi į Kultūros židinio salę. Ji erdvi ir patogė, scena įrengta jos šone. Salė papuošta ir parengta šiai rašytojo šventei. Prie įėjimo dešinėje pusėje ant stalų buvo sudėtos jo parašytos knygos. Yra ko pažiūrėti, nustepti ir pasižiūrėti. Ten pat ant sienos buvo sukabinta jo meniškų nuotraukų paroda. Rašytojas mėgsta fotografuoti gamtą, ieškodamas idomėnių detalių. Nuotraukos juoda-balta, techniškai gerai išvystytos ir išbaigtos. Dėmesys skiriamas

(Nukelta į 3 psl.)

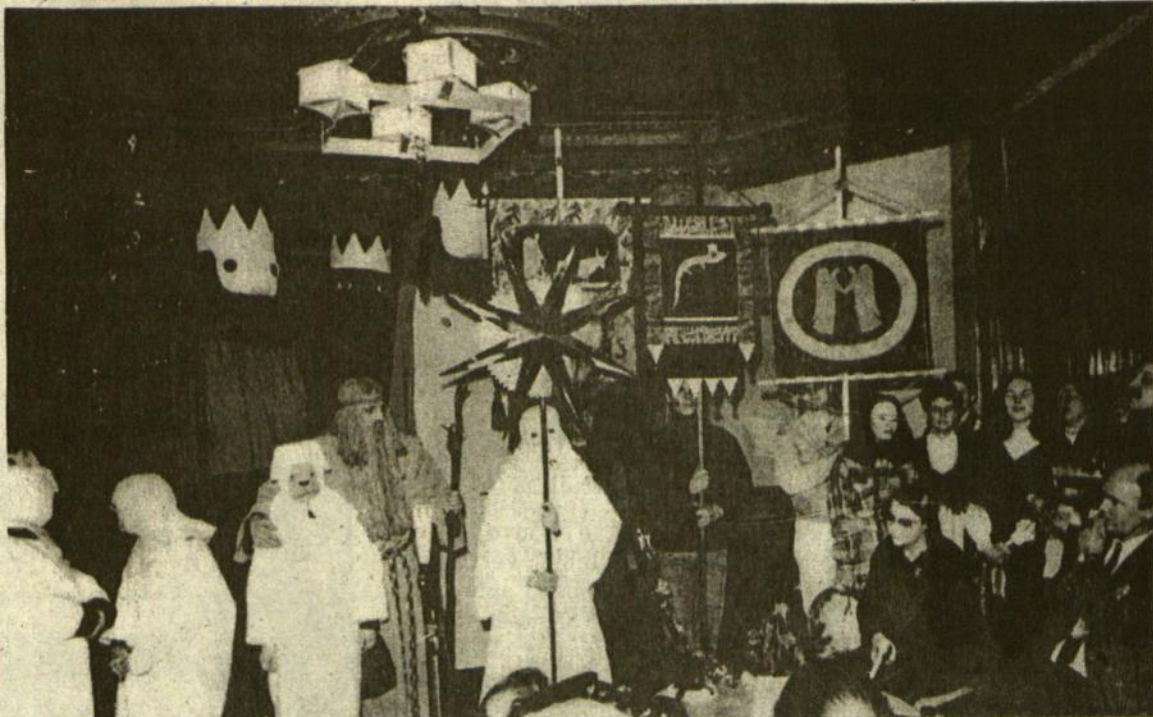
Onė Baliukonytė — Rašytojų sąjungos laureatė

ALGIMANTAS
ANTANAS
NAUJOKAITIS

Jau tapo tradicija Trijų Karalių dieną paskelbti Rašytojų sąjungos premijos laureatą už geriausią praėjusių metų knygą. Ir šį kartą su angelų sargų palyda, su Krivių Krivaičiu (šia kaukėtą palydą vaidino Pavilnio lietuviškosios mokyklos mokiniai ir Vaikų kūrybos namų „Atžalynas“ jaunuomenė) i Rašytojų klubą atlingavo Trys karaliai ir įteikė gėlių puokštę poetei Onei Baliukonytei, pasak Krivių Krivaičio, pastatiusiai bokštą iki pat dangaus. Tą užuominą greitai išaiškino Rašytojų sąjungos literatūrinės premijos komisijos sekretorius poetas Sigitas Geda, paskelbdamas, kad už komisijos geriausią įvertintą 1996 metų knygą — poezijos rinktinę *Bokštai* premija paskirta poetei Onei Baliukonytei. Sigitas Geda perskaitė komisijos posėdžio protokolą. Jame rašoma, kad Onės Baliukonytės poezija gražiai derina tradicinę formą ir kupiną dvasinės įtampos žmogiškos būsenos raišką. Tyrumas ir skaidrumas išskiria šią knygą iš daugelio kitų, plūstančių purvu ir dvasiu nykuliu.

Įteikdamas laureatės diplomą ir 2,000 litų premiją, Rašytojų sąjungos pirmininkas Valentinas Sventickas paaiškino, kad jau šeštus metus šia premija pažymi knygą gali būti ir ne pati geriausia metų knygą. Konkurso tvarka tai nusprendžia patys kolegos rašytojai.

Konkurse dėl premijos dalyvavo iš tiesų talentingi, pernai įdomias ir geras knygas išleidę prozininkai ir poetai — Juozas Aputis, Alfonsas Nyka-Niliūnas, Judita Vaičiūnaitė ir Vanda Juknaitė. Balsų dauguma aukščiausias įvertinimas atiteko Onės Baliukonytės *Bokštams*. Pasak Valentino Sventicko, šioje poetės knygoje iš tiesų yra daug ypatingos dvasinės įtampos, maksimalizmo, rūpesčių ir dvasinių polinkių gretinimo, svarios išraiškos. Sventickas priminė, kad Onė Baliukonytė — jau šeštoji Rašytojų sąjungos literatūrinio konkurso laureatė. Prieš ją tokia pat premija įvertintos Leonardo Gutausko, Antano A. Jonyno, Jurgio Kunčino, Henriko Čigriejaus ir Nijolės Miliauskaitės knygos.

Trijų karalių palyda, įteikiant Rašytojų sąjungos premiją Onei Baliukonytei (sėdinti dešinėje) Rašytojų sąjungos klube, Vilniuje.

Onė Baliukonytė sveikina Rašytojų sąjungos pirmininką Valentą Sventicką. Už jo sėdi Kazys Bračūnas.

Arnoldo Baryso nuotraukos

(Trumpi Onės Baliukonytės gyvenimo ir kūrybinės veiklos bruožai: ji gimė 1948 metais Alytaus rajono Kančėnų kaime, baigė Vilniaus universitetą, dirbo žurnalo *Mokslas* ir kitų redakcijose. Dabar užsiima vien literatūrine veikla. Yra išleidusi šešias poezijos ir vieną eseistikos knygą.)

Apie Onės Baliukonytės poeziją jau savo, o ne konkurso komisijos nuomone išreiškė antrą kartą kalbėjęs Sigitas Geda. Pasak jo, Baliukonytės poezijos principas atina iš romantikų. O romantizmas — tai žiūrėjimas iš aukščia-

Geda priminė poeto Albino Žu- kausko pasakymą, esą senovės lietuvių pasakas ir dainas turbūt sudėjo stovėdami ant pilakalnių. Nuo kalno vaizdas visuomet gražesnis, romantiškesnis. Tokia ir Onės Baliukonytės poezija.

Onės Baliukonytės kūrybą skaičiusi aktorė Rūta Stalilūnaitė pradėjo nuo eilėraščių, skirtų poetės motinai. Beje, ir pati poetės motina — žilagalvė, skarelė apsigaubusi dūklė, dalyvavo šiose jos dukrai skirtose iškilnėse, klausėsi jos eilių. O pati laureatė, apdovanota puokštėmis gėlių, nuoširdžiai padėkojo kny-

gos leidejams ir vertintojams, visiems susirinkusiems šia proga i Rašytojų klubą. Padėkojo ir gydytojams, kurie ją, sunkiai susirgusi, neseniai gydė, kaip sakoma, pastatė ant kojų. Puokštę gėlių poetei įteikė ir jos gydytoja Laima Gričiūtė, pasakiusi, kad tokios ramios, dvasingos pacien- tės seniai neturėjusi.

Ona Baliukonytė paskaitė keletą nuoširdžių eilėraščių, kuriuos parašė, neseniai gulėdama ligoninės palatoje. Keletą jų autorė atrinko *Draugo* kultūriniam priedui, kurie spausdinami greta.

Onė Baliukonytė

* * *

Sėdžiu ir čiulbu
Pasaulio Medžio viršūnėje:
Aplinkui daugybė saulių —
O nė vieno mėnulio...
Laikas kažkur pasitraukė —
Šilta spindulinga erdvė
Persmelkta sferų muzikos...
Išlipti ar pasilikti?
Sugrįžti i žemę
Ar? — — —
Dukters maldaujančios akys,
Pilnos gailaus dėkingumo,
Klykia ir klykia be žodžių —
Persaukdamas net
Dieviškąją harmoniją:
Mama, pabusk! — — —
Ir tu, vėl pamiršusi,
Kad moku gražiai čiulbėti,
Guli daug nuogesnė
Už gruodžio nuogiausią medį
Reanimacinėje palatoje —
Ir kaleni dantimis
Kietą gyvenimo ritmą:
Sveika sugrįžus!

* * *

Varnos ir žvirbliai,
Šios visų atšiauriausios
Mano žiemos bičiuliai, —
Aš taip pat mintu atliekom
Nuo gerų žmonių stalo...
Sapnuose ir pabudus —
Kaptausi dvokiančiuose
Svetimų aistrų sąslavynuos:
Gal aptiksiu, manau,
Nors trupinį Meilės...
Ant kietai išmintų takų —
Ir angelų, ir galvijų —
Ieškau ko nepametus,
Nes nieko seniai neturiu — — —
Gal tai, sakau, ir yra
Puikybė, tampanti Nusižeminimu?
Arba tikroji Laisvė?..

* * *

Trys rožės
Magiškuoju kvapu
Staiga pripildo prasmės
Beprasmių Kažko laukimą —
Ir absurdo dvasia pranyksta...
Ir langas.
Pro kurį ketinai išskristi,
Pats kietai užsidaro,
Užsikryžiuoja,
Užsikala...
Tarp metafizinės
Savo avarijos nuolaužų
Vėl ieškai kur kas daugiau
Nei įmanoma rasti:
Tiesiog — gyvenimo...

* * *

Melstis ir melstis —
Net žodžiams visiems išsekus,
Lyg kiekviena akimirka
Būtų jau paskutinė...
Sekundžių lengvus lūkstelius,
Valandų pilkas išnaras,
Dienų ir mėnesių mumijas
Laidot giliai širdyje — — —
Pagaliau
Jūs galėsite užrašyti:
Čia ilsisi ta,
Kurį nugalėjo Laikas...
O gal —
Kuri pati nugalėjo,
Nes tikėjo Amžinatve?

* * *

Lapas po lapo,
Akimirka po akimirkos,
Kibirkštis po kibirkšties —
Išsirašyti,
Išgyventi,
Sudegti —
Ir pakilti iš pelenų
Nelyginant feniksui...
Paskui, praplešus krūtine,
Girdyti jus tyriausiu
Širdies krauju —
Lašas po lašo...
Tobuloji savimeile!

Jurgio Jankaus šventė Detroit'e

(Atkelta iš 2 psl.)

vienam objektui, ieškant gamtoje gilesnės prasmės. Šios abi parodėlės atidžiau buvo apžiūrėtos po visos programos.

Scena buvo atidara, ir ten buvo išstatyta kokia dešimt didelių skydų (8 x 4 pėdos). Prie skydų buvo pritvirtinti padidinti autoriaus parašytų knygų viršeliai. Pirmasis skydas buvo skirtas šiai šventei, ten buvo įrašyta „Sveikiname Jurgį Janką — 90“.

Skydą apipavidalino nuolatinis skydų kūrėjas Mykolas Abarius. Salėje prie scenos vidurio buvo pastatytas didokas pultas, skirtas programos vadovui ir kalbėtojams. Salėje išdėstyti apskriti stalai ir papuošti. Prie stalų ir susėdė publika, kurios buvo per 120. Visam pokyliui vadovavo Valentina Rauckienė. Maldą sukalbėjo kun. Valdas Valdemaras. Pakeltos šampano taurės, sugiedota „Ilgiausių metų“. Pasveikintas sukaktuvinininkas ir jam užrašta graži juosta, austa Lietuvoje. Taip dabar rašytojas Jurgis Jankus atrodė lyg koks senoviškas „maršalka“.

Gausūs valgiai bufeto stiliumi buvo išdėti ant ilgų stalų. Visiems reikėjo pasirinkti, ką mėgsta. Prie kavos buvo patiekti ir tortai.

Tada prasidėjo tolimesnė programa.

Pirmas kalbėjo iš New York'o atvykęs lietuvių rašytojų draugijos pirmininkas Paulius Jurekus. Jis pasveikino sukaktuvinininką, prisiminė tos draugijos istoriją, veiklą Lietuvoje, okupacijos metais, jos atgaivinimą Vokietijoje ir perkėlimą i Ameriką, ryškino jos dabartinius rūpesčius ir paskirtį.

Aktorė Audrė Budrūtė dviem atvejais paskaitė dvi ištraukas iš sukaktuvinininko kūrybos. Pirmą ištrauka buvo iš „Velnio balos“, antrąją iš „Tetos Domicės“.

Tarp skaitymų apie sukaktuvinininko kūrybą kalbėjo dr. Kęstutis Keblys. Jis yra daug rašęs apie lietuvių literatūrą, jos problemas, autorius. Mėgsta jis ir humorą. Ir šiai kalbai tuo humoru pasinaudojo. Kaip dažnai tokiais atvejais prelegentas daugiausia kalba apie save, pradeda nuo savęs ir paskui visą dėstymą taip tęsia. Ir dr. Keblys kalbėjo, kaip ir kada jis susipažino su Jankaus kūryba, paskui su pačiu autoriumi, ir tadą vėl grįžo lyg prie pagrindinės temos — emė apie save kalbėti. Tie įtarpai ir sukėlė daug juoko. Salė priėmė prelegento sąmojų ir palydėjo plojimais. Taip

apžvelgdamas, jis perėjo per Jankaus kūrybą, ją apibūdindamas, įtvirtindamas lietuvių literatūroje.

Buvo gauta daug sveikinimų. Vadovė pranešė, kad jų neskaitys. Jie bus paskelbti leidinyje, kurį šis komitetas rengia. Rengėjai kaip dovaną sukaktuvinininkui nori išleisti jo ilgą istoriją „Ipatelio šnekos“, kuri buvo spausdinta *Draugo* atkarpėje. Kvietė susirinkusius auka prisidėti prie šio leidinio.

Iškilnių pabaigoje žodį tarė pats sukaktuvinininkas, Prisiminė, kaip jis pėsčias išėjo iš Lietuvos karo metu, pasakojo, kaip jis kuria charakterius. Jie paimti iš gyvenimo, bet jo fantazijos išvystyti, naujai perkurti. Taip jo kūryba yra savotiškas „melas“. Visa tai sujungia tvirta intriga. Padėkojo rengėjams ir visiems dalyviams, padalijo dovanėle, savo ekslibrio atspaudus.

Ten vaizduojama senoviška trobelė. Tai jo gimtasis namas. Ekslibrij sukūrė jo marti, sūnaus Almio žmona. Kalbėdamas apie šią dovaną, jis pasakė tokį sakini: „Mes visi nuo to paties kelmo“. Taip ir susimąstai apie mūsų tautos vargingą praeitį. Iš tų vargingų namelių, bakūzių ir

atėjo mūsų didžioji kūryba, didieji žmonės, kurie jau sukūrė naująją Lietuvą.

* * *

Sukakties proga „Ryto“ leidykla Lietuvoje išleido jo pasakojimą *Papelkių Skirpstūnas*. Idomus pasakojimas apie sovietinius laikus Lietuvoje. Kaip įprasta

autorui, papasakota tai su gera intriga. Knygutė — 70 puslapių. Belaukiant šių sukaktuvinių metų, 1995 metais „Džiugo“ leidykla išleido autoriaus Kalėdų pasaką — *Grigo ratai*. Leidinys teturi 16 puslapių, labai gausiai iliustruotas. Kiekviename puslapyje daug ornamentikos,

kitur piešiniai užima visą puslapį. Gaila, kad nepažymėta, kas iliustravo.

Belieka laukti šio renginio komiteto paskelbto įsipareigojimo išleisti „Ipatelio šnekas“.

* * *

Rašytojas Jurgis Jankus ilgai gyveno Rochester, New York. Jis

ir jo žmona Kotryna turėjo keturis sūnus. Du iš jų jau mirė. Detroit'e gyvenęs inžinierius Eugenijus mirė prieš 13 metų. Jis buvo vedęs Danutę Radzevičiūtę. Jiedu turėjo keturis vaikus: Viktorę, Kristiną, Paulių, Rimutę. Rimutė dar netekėjusi. Provaikaitių yra net aštuoni. Visi jie dalyvavo šioje šventėje.

Prieš keletą metų mirė rašytojo žmona Kotryna. Tada teko persitvarkyti, persikelti gyventi pas vaikus. Jį pakvietė mirtelė Danutė, a.a. sūnaus Eugenijaus žmona. Prieš trejus metus jis iš Rochester'io persikėlė i Detroit'ą ir čia rado puikias sąlygas. Namai pilni šilumos, lankosi jo plati giminėlė, o jis gali rašyti.

Savo kambaryje turi du stalus. Prie vieno tik rašo. Ir keista, beveik nepatikima, jis rašo ranka su įprasta, Lietuvoje naudota metaline plunksnele. Ir jo braižas gražus, lengvai iskaitomas. Raidės mažokos, bet grakščiai viena prie kitos pristatytos, taip sudaro žodžius, o žodžiai sakinius ir t.t. Ir niekur jokių pataisymų, išbraukimų. Ar jis nebus vienintelis rašytojas, kuris iš karto parašo originalų tekstą? Paskui nei braukia, nei taiso. Anksčiau per tūkstantį metų žmonės rašė žąsies plunksna, 1884 metais iš-

Jurgis Jankus šventės metu Detroit'e savo vaikų, vaikaitių, provaikaitių ir kitų gimiinių tarpe — ant kelių laiko provaikaites Lailą ir Dianą. Dešinėje stovi jo sūnus Almis.

(Nukelta i 4 psl.)

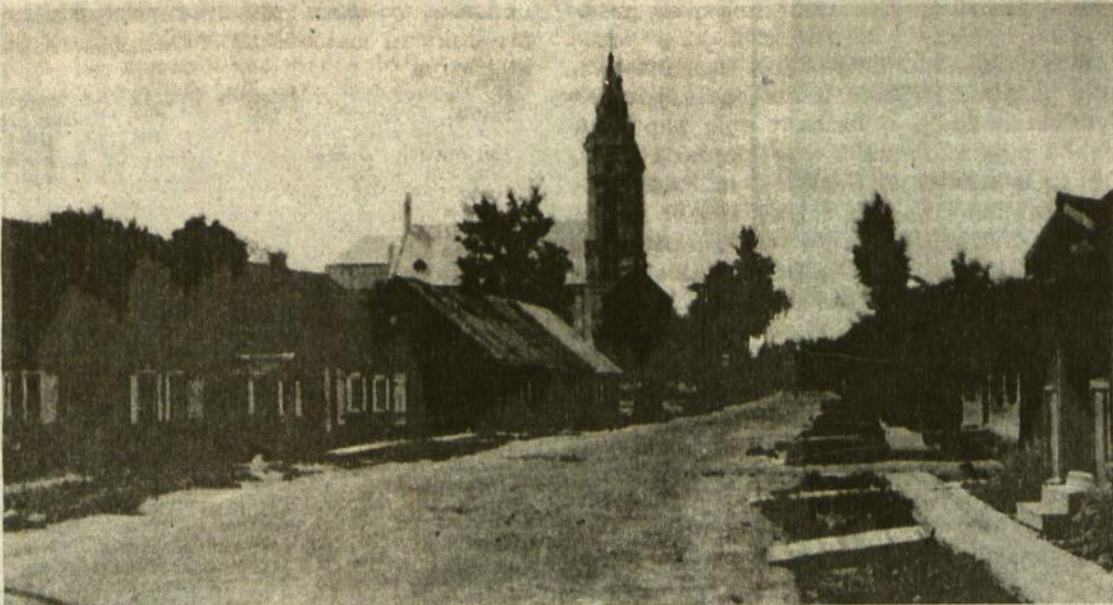
Suvalkijos Sintautai

JURGIS GIMBUTAS

Išspausdinta puiki monografija apie Šakių rajono miestelį Sintautus ir jo buvusiojo valsčiaus kaimus. Knygos antraštė „Sintautai. Žvirgždaičiai“ (*Vakarių naujienų* leidinys: Vilnius, 1996). Tai yra mokslinių ir populiarių straipsnių rinkinys, 432 puslapiai, iliustruotas, tiražas — 1,000. Redakcinės komisijos pirmininkas — Venantas Mačiekus. Finansavo Petras Jonušas ir Šakių rajono savivaldybė.

Knygos genezė ir paskirti nusako „Pratarmė“, tad cituoju ją ištiesai:

„Vilniaus universiteto kraštotyrininkų klubas 'Ramuva' Sintautų apylinkės kompleksiniškai tyrinėjo 1987 m. rugpjūčio pirmąsias dvi savaites. Tai buvo 18-oji klubo vasaros ekspedicija, kurioje dalyvavo 130 kraštotyrininkų. Ekspedicijai vadovavo Vilniaus universiteto dėstytojas Venantas Mačiekus. Kraštotyrininkai dirbo susiskirstę į penkias darbo grupes: sociologų, istorikų, etnografų, kalbininkų ir tautosakininkų. Šeši sociologai (vadovas — dr. Jonas Mardosa) tyrė jaunimo, vyresnio amžiaus darbingų žmonių ir pensininkų socialines ir kultūrinės problemas. Istorikai (11 kraštotyrininkų, vadovas — Aloyzas Petrašiūnas) užrašė 450 mašinraščio puslapių atsiminimų apie Sintautų istorinę ir kultūrinę praeitį. Atsiminimai saugomi Vilniaus universiteto Mokslinės bibliotekos rankraščių skyriuje, Istorijos institute ir Šakių kraštotyros muziejuje. Daugiausia ekspedicijoje dirbo etnografai, net 43 žmonės (vadovas — dr. Vacys Milius). Tyrinėtos 34 temos. Surinkta medžiaga sudaro apie 1,300 mašinraščio puslapių. Etnografams talkino 27 dailininkai. Etnografiniai aprašai yra saugomi Vilniaus universiteto Mokslinės bibliotekos rankraščių skyriuje, Istorijos instituto etnografijos skyriaus rankraštyne, Liaudies buities ir Šakių kraštotyros muziejuose. Didžiąją dalį dailininkų piešinių įsigijo Liaudies buities muziejus, šiek tiek — Lietuvos valstybės ir kultūros istorijos muziejus.

Sintautai prieš karą

Kalbininkai (23 kraštotyrininkai, vadovė — Vilniaus universiteto dėstytoja Birutė Jasiūnaitė) užrašė ir perdavė Lietuvių kalbos institutui 500 vietovardžių, 4,500 žodžių su sakiniiais, užpildė leksikos anketų.

Devyniolikos tautosakininkų grupė (vadovė — Vilniaus universiteto daktarantė Janina Švambarytė) įrašė į magnetines juostas, išsifravo tekstus ir perdavė Lietuvių literatūros ir tautosakos institutui 1,682 tautosakos kūrinius (iš jų 833 dainas su melodijomis, 218 šokių ir žaidimų, 225 pasakojamosios tautosakos, 283 smulkiosios tautosakos ir 123 kitokios tautosakos kūrinius).

Šios knygos straipsniai parengti remiantis ekspedicijos metu surinkta bei įvairiuose archyvuose ir spaudoje rasta medžiaga. Dėl knygos ribotos apimties ir kitų priežasčių į knygą pateko tik dalis ekspedicijoje surinktos medžiagos.

Sintautų knyga pradeda naują Vilniaus universiteto profesoriaus Česlovo Kudabos geologinę apžvalgą. Ant buvusių bibliotekos rankraščių skyriuje, Istorijos instituto etnografijos skyriaus rankraštyne, Liaudies buities ir Šakių kraštotyros muziejuose. Didžiąją dalį dailininkų piešinių įsigijo Liaudies buities muziejus, šiek tiek — Lietuvos valstybės ir kultūros istorijos muziejus.

15 amžiaus. Pradžioje mažytis kaimas, vėliau gerokai išaugęs, labai nukentėjo nuo maro, gaisrų, karų. Misisius surašė pirmųjų gyventojų pavardes, parapijos ir mokyklos istoriją. 1827 metais Sintautai turėjo 334 gyventojus — jau miestelis, o parapijoje buvo 52 gyvenvietės. Didžiausi kaimai buvo: Katiliai su 251 gyventojais, 31 kiemų; Kiaulūpiai — 242 gyventojai. Skaistgiriai — 230 gyventojų, Striupai ir Vilkeliškiai — po 208 gyventojus, po 28 kiemus. 1923 metais Sintautuose gyveno 637 žmonės, o 1970 metais — 618.

Sintautų miestelis su savo apylinkėmis davė Lietuvai daug nusipelnusių inteligentų. Po to, kai Anglija pripažino Lietuvos valstybę de facto, miestelyje įvyko net 15,000 žmonių pasitenkinimo demonstracija. Lietuvos kariuomenės įsirašė nemažai savanorių. Tuoj pat įsikūrė organizacijų skyriai: 1920 metais Krikščionių demokratų partijos, pavasarininkai, vėliau tautininkai, šauliai. Pastarieji suorganizavo daug vaidinimų ir pobuvių jaunimui. 1929 metais miestelyje veikė šešios krautuvės. Kapinėse palaidotas poetas Pranas Vaičiūnas — yra jam akmeninis paminklas. Sintautuose pasizymėjo kun. Antanas Tatarė. Po jo veikė klebonas Juozas Vasilevičius, pagelbėjęs platinti lietuvišką spaudą draudimo gadyneje.

Sovietinėje okupacijoje kaipmat 1945 metais susiorganizavo lietuvių partizanai. Priklausė „Tauro“ apygardai. Ten miškų nėra, tai slapstėsi ūkiuose ar miestelyje. O čia pat veikė „Išreikštelnį bataljon“ (= stribai). Susirėmimuose žuvo abiejose pusėse maždaug po 10 vyrų.

Kitas Kazio Misiaus straipsnis „Šimtas įžymiųjų sintautiečių“ duoda enciklopedinių žinių apie iš ten kilusius žymūnus: inžinierius Bronius Banaitis (mirus Brooklyn'e 1967 metais) kompozitorius Kazimieras Viktoras Banaitis (mirus taip pat Brooklyn'e 1963 metais), judviečių tėvas spaustuvininkas Saliamonas Banaitis, diplomatas Bronius E. Dilidė (mirus Čikagoje 1981 metais), pedagogas Antanas Daniliauskas (apie jį šioje knygoje yra Julijos Daniliauskienės atskiras straipsnis), Vincas Daniliauskas (kanadiečio inžinieriaus Juozo V. Danio tėvas), mokytojas Antanas Kaunas — buvęs Kauno „Aušros“ gimnazijos vicedirektorius, ir daugiau Kaunų; kalbininkas Juozas Pikėlingis, dailininkas Jonas Prapuolenis, teologas kun. Kazys Rėklaitis (mirus Romoje 1967 metais), varpininkas gydytojas Juozas Rugys, vyskupas Justinas Staugaitis, Vasario 16 Akto signataras Jonas Vailokaitis (mirus Vokietijoje 1944 metais), verslininkas kun. Juozas Vailokaitis ir daug kitų. Autorius Kazys Misius naudojo literatūrą ir dokumentų archyvus. Visą moksliskai pagrindė. Didžioji knygos dalis skirta etnografijai. Profesorius Vacys

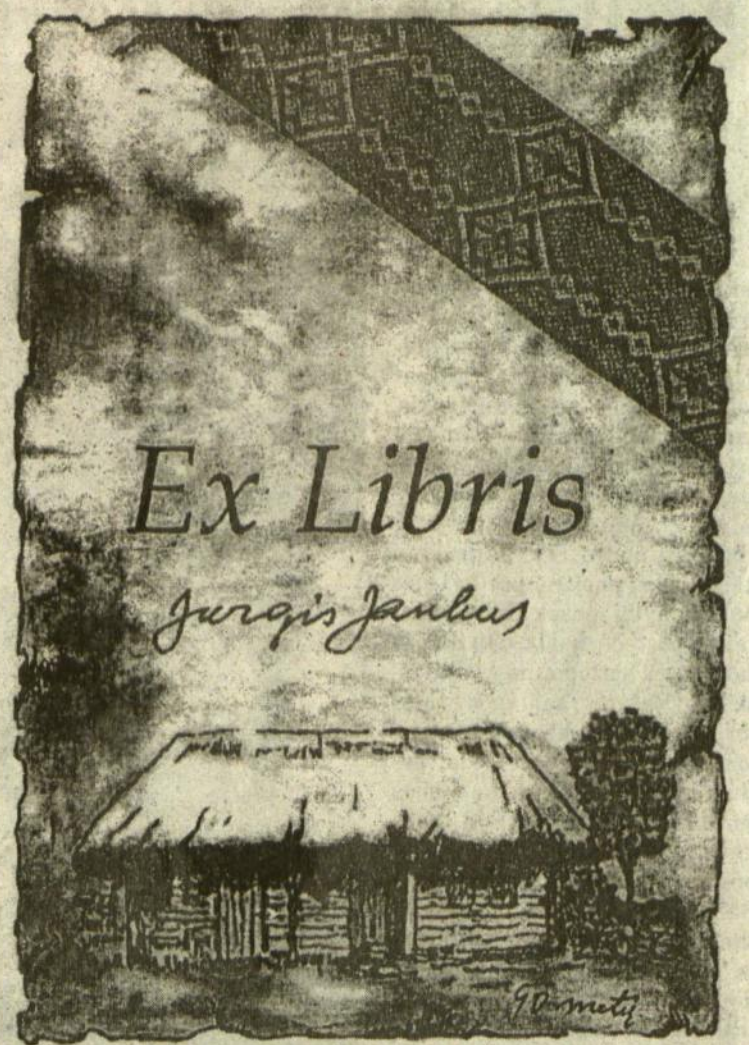
Milius rašo apie kapines, iliustruodamas geležinių kryžių ir tvorėlių piešiniais. Nurašė keletą antkapinių paminklų rašų, pavyzdžiui, „Palikote mus, bet mes pas Jus ateisim“. Pagal suvalkiečių paprotį kartais ir į vieną artimą asmenį kreipiantis rašoma „jūs“.

Vingaudas Baltrušaitis nagrinėja vieną tipišką 19-ojo

amžiaus gyvenamąjį namą, vadinamą stubą, su jos planu. Dar 25 autoriai rašo apie žemdirbystę, gyvulių ganyimą, darbų taktas, bitininkystę, darželius, paukščių ūkį, tradicinį maistą, audeklų balinimą ir jų dažymą, skalbimą. Redakcinės komisijos pirmininkas Venantas Mačiekus giliau pastudijavo „Kada krivulė po kaimus keliavo“.

Antroji knygos pusė skirta visokiems kaimo gyvenimo papročiams, žaidimams, liaudies astronomijai bei meteorologijai, medicinai, veterinarijai. Pabaigoje įdėta 30 puslapių tautosakos tekstų ir gaidų. Jaunas dr. Žilvytis Šaknys trumpai panauginėjo jaunimo brandos apeigas, išveddamas, kad „Suvalkijoje galima rasti labai vertingų etnografinių duomenų apie jaunimo papročius. Tai prieštarauja nuomonei, kad pačius įdomiausius papročius berandame tik Dzūkijoje“.

Apie Žvirgždaičius nieko nėra atskirai, tai neišku, dėl ko tas miestelio vardas įrašytas knygos antraštėje. Yra Žvirgždaičių valsčiaus planelis su jo kaimais. Tokios lokalinės monografijos, kaip *Sintautai* metodiskai dokumentuoja senąją Lietuvos kaimų kultūrą, kuri šiais laikais yra sumiestionėjusi. Nebėra senosios bendruomenės.

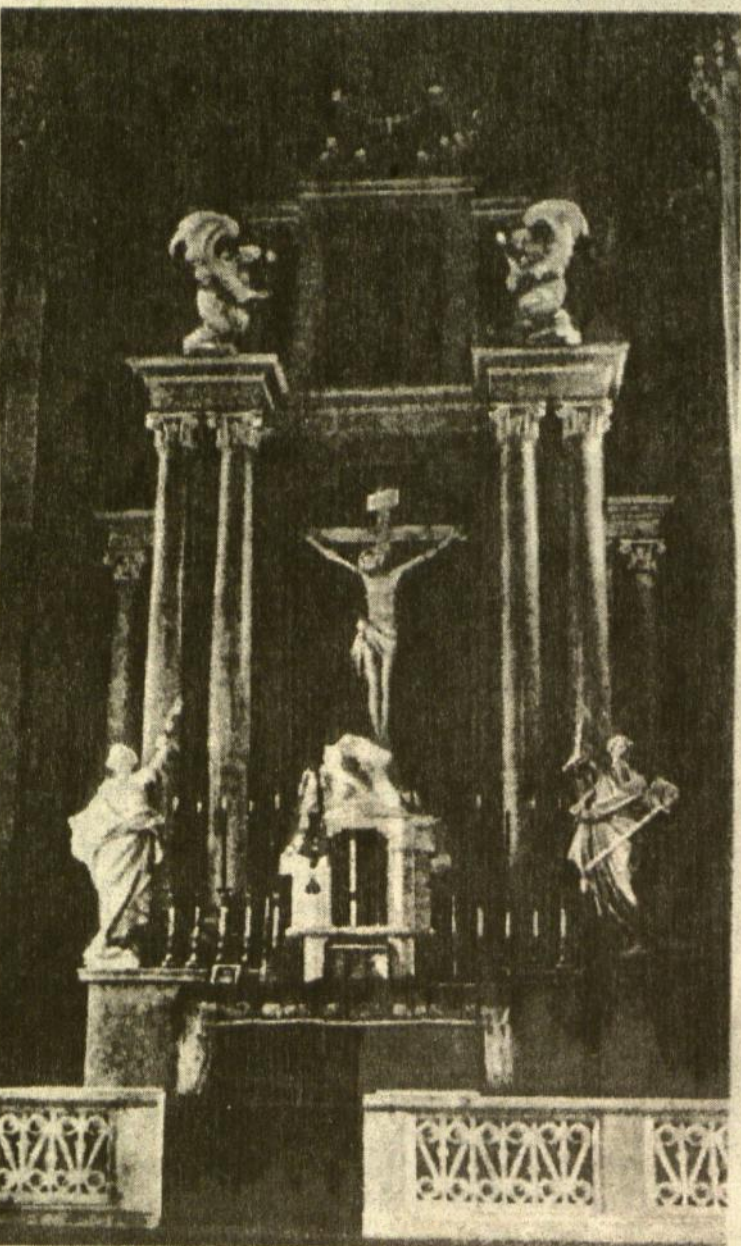

Jurgio Jankaus šventė

(Atkelta iš 3 psl.)

rasta plieninė plunksna, kuri greitai išstūmė žąsies senelę plunksną. Ji išsilaikė labai ilgai. Metalinę plunksną pakeitė rašomoji mašinėlė, o dabar visus išgaudino kompiuterinė mašinėlė. Rašytojas Jurgis Jankus vis primindavo: „laikyk plunksnelę drėgną“, — rašyk. Ir jis to linki savo draugams rašytojams. O visi jo skaitytojai jam taip pat linki, kad ta plunksnelė vis būtų pamirkyta rašale ir dar parašytų daug daug gražių ir įdomių knygų.

Rašytojo Jurgio Jankaus jubiliejaus minėjimo komitetas Detroit'e sužinojo, kad mūsų gerbiamas rašytojas turi rankraščių net 16-ai knygų, kurių išspausdinimas būtų didelis turtas lietuvių literatūrai. Šia proga Detroit'o Lietuvių Bendruomenės apylinkės valdyba pasiryžo sukelti lėšų išleisti bent tris Jurgio Jankaus knygas. Tam reikia surinkti maždaug 9,500 dolerių. Detroit'o literatūros puoselėtojai jau surinko daugiau nei 1,900 dolerių. Šia proga kviečiame literatūros mylėtojus bei šiaip dosnius žmones prisidėti savo aukomis ir tuomi paremti šį kilnų tikslą. Čekius rašyti: Lithuanian American Community, Inc. vardu ir siųsti Vytui Rauckiui, 25522 Livingston Circle, Farmington Hills, Michigan 48335. Visos aukos nurašomos nuo federalinės valdžios apmokstinamų iplaukų.

Sintautų bažnyčios didysis altorius

Lietuvos Kultūros ministras, kalbininkas, lituanistas dr. Zigmas Zinkevičius, poetas Kazys Bradūnas ir Kazimiera Bradūnienė kalbasi Vilniuje, Rūtos (Kviklytės) ir Edmundo Kulikauskų namuose.

Edmundo Kulikausko nuotrauka

Aktoriui Regimantui Adomaičiui — 60

Sausio 31 dieną kino ir teatro aktoriui Regimantui Adomaičiui sukako 60 metų. Tą dieną Lietuvos Akademiniame Dramos teatre buvo vaidinamas spektaklis „Aprėngėjas“, kuriame Regimantas Adomaitis sukūrė pagrindinį vaidmenį. Po spektaklio aktorių sveikino Lietuvos prezidentas Algirdas Brazauskas, Seimo pirmininkas Vytautas Landsbergis, premjeras Gediminas Vagnorius, kino ir teatro žmonės.

Teatro administratorė Janina Žvikaitė sakė BNS, kad „Aprėngėjas“ jubiliejiniam vakarui teko atsitiktinai. „Tik sudarę sausio mėnesio repertuarą, pastebėjome, kad spektaklio data sutapo su aktoriaus gimtadieniu“, sakė administratorė. Regimantas Adomaitis sukūrė daugiau kaip aštuoniasdešimt vaidmenų. Jau 30 metų jis dirba Akademiniame Dramos teatre.

(BNS)

Išteigta Šatrijos Raganos premija

Mažeikių rajono savivaldybė isteigė kasmetinę Šatrijos Raganos premiją, kuri nuo 1998 metų bus skiriama aktyviai literatūriniam ir kultūriniam gyvenime dalyvaujantiems Mažeikių rajono gyventojams.

Premija (šiemet — 900 litų) isteigta siekiant įamžinti žymios meno, mokslo ir kultūros veikėjos

Marijos Pečkuskaitės — Šatrijos Raganos, gyvenusios Mažeikių rajone, atminimą. (BNS)

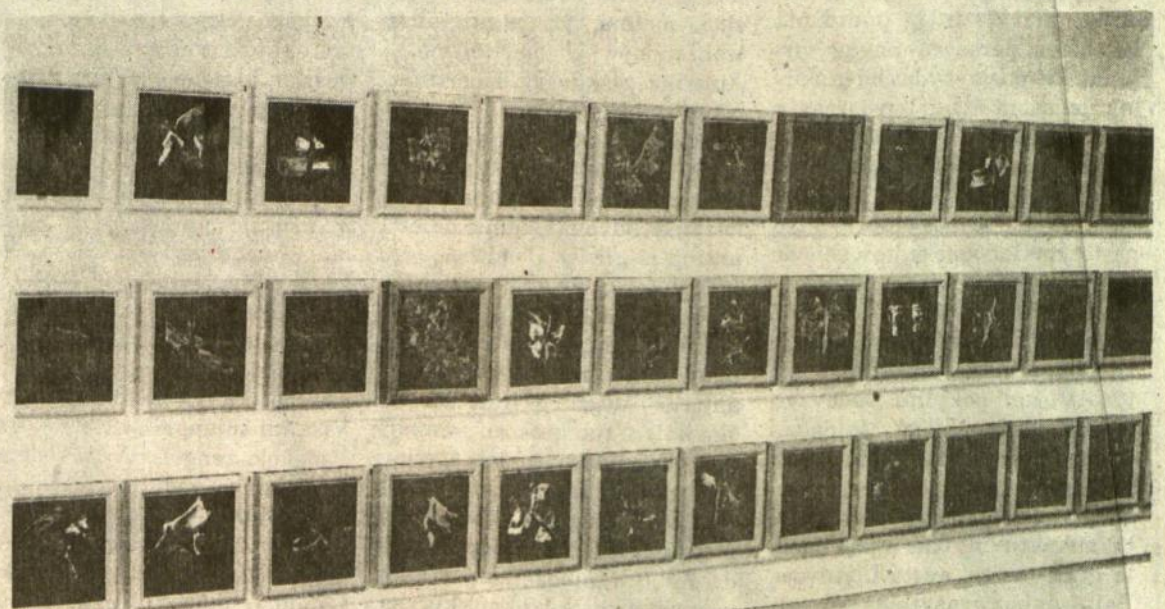
Japonijos kino festivalis

Vilniaus „Helios“ kino teatre vasario 10-14 dienomis vyks Japonijos kino festivalis, skirtas Japonijos ambasados Lietuvoje atidarymui pažymėti. Japonų kino šventės atidaryme vasario 10 dieną sveikinimo kalbą sakys

Japonijos ambasadorius Lietuvai Takaya Suto. (BNS)

Algimanto Kezio ir Zino Kazėno parodos

Algimanto Kezio fotografijų ciklo „Cityscapes II“ ir Zino Kazėno tapybos darbų „Drugeliai ir kiti skraidantys objektai“ parodos dar vyksta šį savaitgalį, vasario 8-9 dienomis, Lietuvių dailės muziejuje, Pasaulio lietuvių centre, Lemont, Illinois.

Zino Kazėno miniatiūrų paroda Lietuvių dailės muziejuje, Lemont, Illinois.

Jono Tamulaičio nuotrauka